

Janko Maček

Kako se je začelo

DRUŽINA
Ljubljana 2010

Zbirka ČAS IN LJUDJE
Štiriindvajseta knjiga

Janko Maček
KAKO SE JE ZAČELO

© Družina d. o. o.

Prva izdaja

Spremno besedo napisal: mag. Stane Okoliš

Lektorirala: prof. Ivana Černelič Kozlevčar

Opremil in tehnično uredil: Tone Seifert

Prelom: Pavle Rot, Družina d. o. o.

Izdala: Družina d.o.o.

Za založbo: Tone Rode

Tiskano v Sloveniji

Naklada: 1500 izvodov

Ljubljana 2010

Slika na naslovni strani: Ajdovec po vojni

Vse informacije o knjigah založbe Družina dobite na internetu:
<http://www.druzina.si>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4)"1941/1945"

MAČEK, Janko

Kako se je začelo / Janko Maček ; [spremno besedo napisal Stane Okoliš]. - 1. izd. - Ljubljana : Družina, 2010. - (Zbirka Čas in ljudje ; knj. 24)

ISBN 978-961-222-795-1

250648320

SPREMNA BESEDA

Začetki medvojnih dogodkov, ki so z okupacijo slovenskemu narodu prinesli tudi revolucijo in bratomorno državljansko vojno, so v razmišljanju o vzrokih za poznejše medvojne in povojne krvave dogodke nedvomno že zgodaj vzbudili veliko zanimanja. Večkrat se je že izkazalo, da je za razumevanje prelomnih dogodkov potrebno najprej preučiti predvsem njihove začetke. V zgodovinpisju se ob takih dogodkih vedno najprej postavi vprašanje o njihovih vzrokih. Z analizo začetkov prelomnih dogodkov je navadno tudi precej lažje odgovoriti na temeljni vzrok. Vprašati se je potrebno, kaj je povzročilo njihov nastanek in zakaj je do njih sploh prišlo. Začetki niso pomembni samo zato, ker so prvi v vrsti dogodkov, ki jim v notranji vzročno–posledični povezavi sledijo drugi dogodki, ampak tudi zato, ker ustvarjajo temelje prelomnih dogodkov in določajo njihovo smer. Za poznejše dogodke so gibalno in temelj dogajanja, razumeti pa jih je mogoče tudi kot znamenja, ki napovedujejo prihodnje dogodke. Njihov nastanek je vplival na zaplet in poznejši razplet dogodkov, ki ga za slovenski narod ne moremo označiti drugače kot tragedijo s krvavim koncem.

Z okupacijo v aprilu 1941, ki je bila v prvi vrsti posledica fašistične in nacistične prevlade v Evropi, se je v

Sloveniji začelo nepredvidljivo obdobje politične negotovosti in strahu pred prihodnjimi dogodki. S paktom med Hitlerjem in Stalinom (23. avgusta 1939) so bili komunisti do nemškega napada na Sovjetsko zvezo 22. junija 1941 edini zavezniki nacističnih okupatorjev. Po kongresu na Čebinah so bili odločeni, da gredo v boj samo v primeru, če bodo v tem videli priložnost za izvedbo revolucije. Okupacijo in razkosanje Slovenije so izkoristili predvsem za napad na zahodni imperializem in na jugoslovansko vlado, ki ob nemškem napadu ni bila sposobna ubraniti države. V nasprotovanju do zahodnih zaveznikov so nekdanje Društvo prijateljev Sovjetske zveze že aprila preimenovali v Protiimperialistično fronto. Do nemškega napada na Sovjetsko zvezo so stali ob strani nacistom pri preganjanju in izgonih zavedne slovenske inteligence, duhovščine in drugih razrednih sovražnikov na Štajerskem in Gorenjskem. Na obmejnih območjih, ki so po okupacijski razmejitvi pripadla Italiji, so spodbujali pozitivno razpoloženje za priključitev k Nemčiji.

Nemški napad na Sovjetsko zvezo, ki je bila domovina mednarodnega komunizma, je dotedanji razvoj dogodkov postavil na glavo. V spremenjenih okoliščinah so komunisti po navodilih Kominterne popolnoma spremenili svojo taktiko in strategijo in se po celem svetu postavili v obrambo prve leninske socialistične države. V osvobodilni boj proti nacističnim okupatorjem so stopili v prvi vrsti zato, ker je bila domovina komunizma, v katero so neomajno verovali, v nevarnosti in v najhujši

preizkušnji v vsej svoji zgodovini. Za svoj boj v funkciji revolucije, s katerim so izpolnili svojo internacionalistično proletarsko dolžnost, so izkoristili narodna čustva ljudi in zlasti zanesenost mladine, ki je verjela v čistost njihovega osvobodilnega boja. Njihovo delovanje je pač temeljilo na leninskih principih revolucionarnega boja, po katerih so vojne razmere najbolj ugodne za revolucionarni prevzem oblasti. Njihovega boja ne bi bilo brez njihovega prepričanja v moč sovjetskega orožja.

Čeprav so bili komunisti na začetku okupacije le majhna, a dobro organizirana manjšina, so po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo z brezkompromisnimi metodami delovanja začeli širiti svoj idejnopolitični vpliv in spreminjati razmerje realne moči v svoj prid. V protifašističnem boju so za obstoj komunizma na zunaj začasno opustili prvotno izrazito protiimperialistično politiko do zahodnih zaveznikov. Tudi s preimenovanjem Protiimperialistične fronte v Osvobodilno fronto, v kateri so si podredili svoje politične sopotnike in simpatizerje, so si prizadevali, da bi se umestili na čelo vsenarodnega osvobodilnega gibanja. Pod krinko Osvobodilne fronte so z zagovarjanjem takojšnjega oboroženega boja proti okupatorju izkoristili izpraznjen politični prostor in prevzeli iniciativo v svoje roke. Ko so vzpostavili obveščevalni in likvidatorski aparat ter partizanske vojaške enote, so proglasili tudi OF, ki so jo imeli trdno pod svojim nadzorom, za edinega predstavnika slovenskega naroda. S prilastitvijo osvobodilnega boja proti okupatorju so sredi septembra 1941 prepovedali vsak drug osvobodilni boj

zunaj njihovega nadzora in tako že po prvih petih mesecih okupacije napovedali državljansko vojno.

Oboroženi nastopi partizanskih enot proti okupatorju, ki se je na vsakem koraku lahko maščeval nad nedolžnimi žrtvami, so bili dosledno preračunani in pokriti z revolucionarno taktiko komunističnega delovanja. Osvojitvenega boja je bilo v takšnih nastopih le toliko, kolikor je koristilo revoluciji. Ker so se pogoji za revolucionarno delovanje pod nemškim in italijanskim okupatorjem od pokrajine do pokrajine razlikovali, se je pritiskom in nasilju okupatorja prilagajala tudi stopnja revolucionarnega delovanja. Manjše kot je bilo nasilje okupatorja, večje je bilo revolucionarno nasilje. Ko se je po nekajmesečni okupaciji izkazalo, da so najboljše možnosti za razvoj revolucije v t.i. Ljubljanski pokrajini, so komunisti prav na teh območjih najbolj razvidno pokazali revolucionarno naravo svojega osvobodilnega gibanja. Po številnih nedvoumnih žrtvah revolucionarnega nasilja, ki se mu je zaradi partizanskih izzivalnih napadov pridružilo še nasilje okupatorja, je zato v težkih okupacijskih razmerah prav med večinskim katoliškim prebivalstvom na Notranjskem in Dolenjskem prišlo do spontanega upora proti komunističnemu osvobodilnemu gibanju.

Okupacija in nemški napad na Sovjetsko zvezo sta iz začetnega obdobja druge svetovne vojne nedvomno najpomembnejša zunanja dejavnika, ki sta komunistom omogočila izpeljavo revolucije, zavito v osvobodilni boj, na drugi strani pa tudi upor revolucionarnemu nasilju in izbruh državljanske vojne. Ideološko-politični boj se

je s tem že na začetku vojne razširil tudi na bojno polje, kar je bilo usodnega pomena za slovensko prihodnost. Komunisti so tak razplet izsilili in si ga šteli za velik taktični uspeh, saj so nasprotnika glede na zahodne zaveznike in okupatorja spravili v nezavidljiv položaj. Izbruh državljanske vojne je v najširšem smislu vplival na notranje politične, ideološke, vojaške in druge dogodke do konca okupacije in po njej do današnjih dni. Začetki revolucije, ki so privedli do državljanske vojne že v prvem obdobju okupacije, so dajali ton in smer poznejšemu razvoju dogodkov.

Za razumevanje dogodkov med okupacijo si je potrebno odgovoriti predvsem na dve temeljni vprašanji, ki izvirata iz začetkov boljševistične revolucije. Na eni strani je vprašanje, zakaj so komunisti po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo prijeli za orožje, na drugi strani pa tudi, zakaj so nastale vaše straže oz. zakaj je prišlo do upora proti komunistični Osvobodilni fronti. Ob doslednem upoštevanju razpoložljivih zgodovinskih virov so odgovori dovolj jasni in nedvoumni. Z njimi ni mogoče drugače pojasniti tako izbruha državljanske vojne kot tudi vseh poznejših dogodkov. Prav tako nas v neovrgljivost takšnih odgovorov prepričuje vrsta drugih konkretnih dogodkov, ki nam pomagajo dopolnjevati objektivno podobo okupacije, začetkov revolucije in protirevolucionarnega odpora.

V reviji Zaveza, ki je po pol stoletja totalitarne komunistične oblasti začela združevati predvsem redke preživele nasprotnike komunizma, revolucije in sploh nasprotnike

partizanskega gibanja, od začetkov njenega izhajanja v letu 1991 na vidnem mestu dosledno posvečajo večjo pozornost prav dogodkom iz začetkov boljševistične revolucije in se obenem sprašujejo o vzrokih in nujnosti za oborožen protikomunistični odpor. Katoliško, povečini kmečko prebivalstvo je zlasti na podeželju ostalo zadnji branik pred poplavo komunizma, ki se je Slovencem v okupacijskih razmerah zvito prodajal v narodno-osvobodilni preobleki. Janko Maček v rubriki Kako se je začelo iz številke v številko niza vedno nove primere komunističnega nasilja. In prav nasilje je predvsem katoličane, po začetni skoraj vsesplošni podpori osvobodilnemu gibanju, vse bolj odvrčalo od partizanskega gibanja. V njegovih prispevkih so odgovori na temeljna vprašanja o začetkih boljševistične revolucije na Slovenskem. Iz njih je mogoče hitro razumeti revolucionarno boljševistični princip delovanja slovenskih komunistov, ki je obsegalo zastraševanje, ropanje in nasilje, obsežne medvojne ter množične poveljne poboje. Revolucionarno vsebino partizanskega gibanja odkriva z obravnavo in predstavitvijo dogodkov na območjih, kjer se je revolucija med okupacijo najprej in najbolj razkrila in je bil posledično tudi protikomunistični odpor za golo preživetje najzgodnejši in najbolj odločen ter brezkompromisen.

Z navajanjem osebnih pripovedi, ki jih še do nedavne- ga iz razumljivih vzrokov po večini ni bilo mogoče zabeležiti, in s posredovanjem drugih relevantnih dejstev iz razpoložljive literature Janko Maček v svojih opisih začetkov boljševistične revolucije, ki do izida pričujoče knjige

bogatijo skoraj vsako številko revije, nazorno predstavlja predvsem okupacijske razmere na podeželju, v katerih so v ozračju strahu in brez vsake možnosti za obrambo padale številne žrtve komunističnega nasilja. V središču njegovih prispevkov so dogodki v tedanji Ljubljanski pokrajini, ki je bila zaradi svoje specifičnosti med okupacijo najbolj na udaru revolucionarnega nasilja. Pri izboru obravnavanih ožjih območij izstopajo predvsem tista območja, občine, župnije ali kraji, kjer je bil boljševizem najtrši in je revolucionarno nasilje zajelo največji obseg. Po drugi strani je večkrat pisal o dogodkih v Šentjoštu in okolici, kjer se je prebivalstvo revolucionarnemu nasilju med prvimi postavilo po robu in kljub žrtvam vztrajalo. Nič ne zaostajajo zapisi o dogodkih v drugih krajih na Notranjskem in Dolenjskem, kjer so prav tako odločno odklanjali komunizem in razredno sovraštvo, ki jim ga je prinašal. Dogodkom v Ljubljani, kjer se je delala medvojna politika, se je posvetil nekoliko manj, ker je očitno teže priti do pričevalcev. V zadnjih številkah revije obravnava začetke boljševisitične revolucije na Gorenjskem, ki je po prvih neuspehlih poskusih v letu 1941 zaradi narave nemške okupacije in drugačnih pogojev za partizansko delovanje v primerjavi z Ljubljansko pokrajino nekoliko poznejša, a nič manj nasilna. Če bi na podoben način nadaljeval z obravnavo revolucionarnega nasilja tudi na Primorskem ali na Štajerskem, bi glede na rezultate drugih relevantnih raziskav prišel do podobnih ugotovitev kot na Gorenjskem, četudi tam večinoma ni prišlo do oboroženega protirevolucionarnega odpora.

Ker si Janko Maček pri pisanju prispevkov poleg zadevne literature, ki mu služi za izhodišče ali za primerjavo oz. za soočenje svojih podatkov z drugimi podatki in navedbami, pomaga predvsem z očitvidci dogodkov in drugimi pričevalci o njih, je za zgodovinopisje pomembno, da zanje zvemo vsaj posredno. Z objavo je njihova pričevanja iztrgal pozabi in v mnogih primerih zapolnil praznino v obravnavanih vprašanjih. V izbranih šestnajstih prispevkih bralcem posreduje časovno in krajevno zaokroženo ter vsebinsko sklenjeno celoto, v kateri se prepoznavajo revolucionarni principi delovanja Osvobodilne fronte. Iz obravnave dogodkov, ki imajo širši pomen za slovensko medvojno zgodovino, prehaja k posameznim dogodkom na izbranih ožjih območjih. Na primerih iz različnih krajev navaja vzroke upora proti boljševističnemu nasilju. Legitimnost protikomunističnega upora slovenskega človeka, ki je stisnjen v primež okupacije in revolucije, nazadnje ostane zgolj kot pravica do samoobrambe in ohranitve, kar postavlja protikomunistični boj za vrednoto.

Janko Maček z opisi začetkov revolucije pokaže glavno ost medvojnega dogajanja in daje vedeti, da je bila revolucija za slovenski narod veliko hujša in usodnejša od okupacije. Iz njegovih prispevkov nadalje izhaja, da je bil za Osvobodilno fronto in partizansko gibanje prvobitni cilj revolucija, boj proti okupatorju pa v prvi vrsti taktika Komunistične partije v njenem brezkompromisnem boju za prevzem oblasti. Po partijskem katekizmu je potrebno osvobodilni boj zatiranih narodov oprede-

liti kot prvo fazo socialistične revolucije, ki dopušča sodelovanje z zavezniki, teh pa se je treba v drugi fazi revolucije, ko niso več potrebni, znebiti. Na temelju gornje strategije pri izvedbi revolucije, sprejete v začetnem obdobju okupacije, je tudi slovenska partija z množičnimi poboji po koncu vojne usidrila svojo oblast.

Ko poskušamo razumeti glavne razloge, zakaj so komunisti po vojni tako brutalno obračunali s svojimi nasprotniki, smo ponovno pri osnovnem vprašanju, ki smo si ga zastavili že na začetku. Vseskozi nas zanima, zakaj so maloštevilni komunisti takoj po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo začeli z oboroženim bojem ne glede na povzročene žrtve. Za odgovor si nazadnje lahko izposodimo besede glavnega partijskega ideologa in arhitekta, ki nas prepričuje in na več mestih poudarja, da brez vere v moč sovjetske armade ne bi bilo partizanskega upora in ne bi počila prva partizanska puška. Streljanje talcev in revolucionarno nasilje sta bila ob drugih aktivnostih že od začetka v partijskem načrtu.

mag. Stane Okoliš

ske gozdove. Drugo tako skrivališče so uredili v Bistri na podstrešju Galetovih hlevov.

V Borovnici in okoliških vaseh so komunisti že avgusta 1941 ustanovili odbore Osvobodilne fronte. Ustanavljanje teh odborov je potekalo skoraj vzporedno z organizacijo novih partijskih celic po posameznih vaseh in področjih. V Hribernikovi knjigi *Dolomiti v NOB* bremo v poglavju *Ustanovitev in razvoj Osvobodilne fronte*, da je bila septembra 1941 za vasi Breg in Pako ustanovljena partijska celica. »Kmalu po ustanovitvi partijske organizacije je bila organizirana še narodna zaščita za Breg-Pako, v avgustu ali septembru pa tudi Odbor Osvobodilne fronte.« V tem času sta bili ustanovljeni celici tudi v Bistri in na Dolu. Delovati je začel notranjski okrožni komite Komunistične partije. Njegov sekretar je konec leta 1941 postal Stane Kavčič - Džuro, doma z Brega pri Borovnici.

Tile podatki bodo manj suhoparni, če jim dodamo zgodbo, ki se je tisto poletje leta enainštiridesetega dogodila v kmečki hiši na Pakem. Šivičev starejši sin Ivan je prinesel domov neko knjižico, ki mu jo je dal Jože Molek. Ko je oče, ki je veliko bral in je bil znan kot razgledan kmet, to videl, je zaskrbljeno pogledal sina in mu rekel: »Najbolje bo, če Jožetu to vrneš. To je komunizem. Njihov cilj ni boj proti okupatorju. Samo govorijo tako. Njihov glavni cilj je oblast. Če bodo prišli Rusi, bo hudo. Pobijali bodo duhovnike in druge poštene ljudi. Zapomni si to!« Molek je čudno pogledal Šivičevega, ko mu je tako hitro vrnil ono »literaturo«, in mu druge ni več ponudil.

*Vičičevi otroci, ko na vojno še nihče ni mislil
(Predzadnja na desni je Ivka)*

Oče Šivic se je že tedaj odločil, da ne bo sodeloval s komunizmom. Vedel je, da je komunizem nekaj tujega. Bil je proti okupatorju, toda ker je v Osvobodilni fronti videl komunizem, se ni mogel odločiti zanjo. Dnevi odločitve so se torej začeli že leta 1941, za nekatere pa že prej. Mnogim pa je zaenkrat odločitev bila še prihranjena. Upali so, da bo čas napravil svoje, da se bo vse uredilo brez večjih preizkušenj.

Že od začetka jeseni 1941 je v Borovnico prišla kaka vest, da se v gozdovih zbirajo oboroženi uporniki proti okupatorju. Nekateri so jim rekli četniki, drugi partizani. Od oktobra dalje se je že govorilo o partizanih, ki so se zadrževali na Menišiji, predvsem na Kožljeku. Med njimi so bili tudi nekateri Borovničani. Mnogi, ki njihovega prejšnjega dela in življenja niso odobraval, so sedaj govorili o njih s simpatijami, saj so videli v njih borce proti okupatorju. Res so Italijani proti koncu zime 1942 postajali vse bolj zaskrbljeni. Začeli so utrjevati svoje postojanke in iz njih so odhajali samo v skupinah in oboroženi.

17. aprila 1942 je med Borovničane nenadoma udarila vest, da so partizani na Zabočevem vpričo sedmih majhnih otrok ubili podobarja Jožeta Mihelčiča in njegovo ženo Ivano. Mihelčič se je poleg podobarstva ukvarjal tudi z nabiranjem smole. Med nabiranjem smole sta Mihelčičeva baje naletela na partizansko taborišče, ki je bilo skrito nekje pri Globoki dolini nad Kamnikom pod Krimom. Partizani so menda zvedeli, da je Mihelčič drugi dan odšel v Borovnico in taborišče izdal Italijanom. Ko so 11. maja na Padežu ubili Rafaela

Kazalo

<i>Spremna beseda (mag. Stane Okoliš)</i>	5
<i>UVOD</i>	15
ANTIFAŠIZEM PO MERI KOMINTERNE	19
Od kod protimperializem in osvobodilnost OF.....	20
Nemško-sovjetski pakt in francoski komunisti	25
Kako so slovenski komunisti sledili navodilom Moskve.....	30
Navdušenje za Nemce ob začetku okupacije	36
POLITIČNI UMOR FANOUSA EMMERJA	47
Prvi meseci okupacije	47
O življenju in delu Fanouša Emmerja	54
Morilski streli pri cerkvi sv. Jerneja	63
Zaključek.....	71
SLOVENSKA ZAVEZA	77
Slovenija v začetku okupacije	78
Slovenska zaveza – »koncentracija« slovenskih demokratičnih strank ..	86
BOLJŠEVIŠKI NAPAD	
NA VERO IN SLOVENSTVO	95
Med Škrjančami, Šmihelom in Novim mestom.....	95
Katoliška akcija.....	101

Začetki nacionalne ilegale v okolici Novega mesta.	106
Zadnji dnevi in smrt Miha Turka	115
Zaključek.....	121
ALI STA BILI DVE REZISTENCI MOŽNI.....	127
Mirna Peč v prelomnem času	127
Povšetovi iz Goriške vasi.....	133
Nekomunistična rezistenca je bila že vnaprej obsojena na smrt.....	138
Veliko bi še bilo treba povedati.....	146
NACIONALNA ILEGALA IN KOMUNISTIČNO MAŠČEVANJE NAD LJUDMI STOPIŠKE FARE	153
Stopiška fara pred začetkom revolucije	156
Štajerski bataljon	161
»Raziskava«t erena	169
Zaključek.....	175
PRVA VAŠKA STRAŽA V ŠENTJOŠTU NAD HORJULOM	179
Vojni se pridruži tudi revolucija	185
Napad na Šentjošt.....	192
Po napadu na Šentjošt.....	199
Konec vojne ni prinesel miru.....	211
Po polstoletnem molku	216
VELIKE LAŠČE V OGNJU VOJNE IN REVOLUCIJE	219
BOROVNICA 1942 – ZAČETEK DRŽAVLJANSKE VOJNE	223

RDEČI SIJ NAD KRPAANOVO DEŽELO	231
Bloke in fara sv. Trojice	254
Začetek druge svetovne vojne in revolucije	256
»Če so pa takega moža ubili ...«	259
Italijanska ofenziva in začetek vaških straž	266
Morija po koncu vojne	271
Epilog	273
BOJ MENIŠEVCEV	
ZA GOLO ŽIVLJENJE	275
Začelo se je že pred letom 1941	277
Poboji povzročijo nastanek vaških straž	287
Trpljenju ni videti konca	297
KAKO JE KOMUNISTIČNA GVERILA	
OSVOBAJALAA JDOVEC	305
V Ajdovcu dobijo novega župnika in izvolijo novega župana	307
Kakšen odpor proti okupatorju, kakšen osvobodilni boj!	312
Mračna jesen na ajdovski planoti	316
Napad na vaško stražo v Ajdovcu	322
Po padcu vaške straže	327
Zaključek	332
ZAKAJ SO PARTIZANI ZADALI	
BELI KRAJINI TAKO KRVAVE RANE	335
Brezova reber – resničnost in simbol	335
Pomlad in poletje 1942	341
Mavrlen – taborišče, morišče in grobišče	353

Upor proti nasilju in nove žrtve	361
Po obdobju Brezove rebri	367
KOMUNISTIČNI BIČ NAD DOLENJO VASJO ...	373
Selška dolina v začetku okupacije	374
Krvava rihta v Dolenji vasi	381
Zaključek.....	389
KOMUNISTI UDARIJO	
PO GORENJSKIH ŽUPANIH	393
Nemci so ga preganjali, domači komunisti pa obsodili na smrt	
Revolucija je uničila mnogo dragocenih življenj..	409
ŠKOFJA LOKA SE UPRE	
KOMUNISTIČNEMUT ERORJU.....	415
Med kljukastim križem in rdečo zvezdo	416
Usodni 14. marec 1944.....	420
Ustanovitev domobranske postojanke.....	429
Zaključek.....	434
KAZALO	441

Zbirka ČAS IN LJUDJE

1. Jožko Kragelj: MOJE CELICE
2. Maksimilijan Ocepek: »DNI PREMIŠLJA, KI SO BILI ...«
3. Karel Wolbang – Jožef Kočar: REKVIEM ZA ORGANISTA
4. Alojz Žagar: V KOVAČNICI ŽIVLJENJA
5. Zdravko Bahor: LETA PREIZKUŠENJ
6. Franček Smole: ZAUSTAVLJENI DAVID
- 6A. Melhior Golob: ZDRAVA PAMET, MOČNA VERA
7. Bogdan Kolar: V GOSPODA ZAUPAM
8. Marko Kremžar: MED SMRTJO IN ŽIVLJENJEM
9. Zdenko Lovše: NE JAZ, AMPAK BOG
10. Anton Strle – Tine Pleško: OSMOŠOLEC IZ VODAL
11. Ivan Lavrih: V PRIMEŽU REVOLUCIJE
12. Pierre Blet, D. J.: PIJ XII. IN DRUGA SVETOVNA VOJNA
13. Ivan Merlak: ZA CERKEV IN NAROD
14. Marko Kremžar: LETO BREZ SONCA
15. Stanko Kapš: V IMENU LJUDSTVA
16. Franc Hrastelj: NJEGOVA POT
17. Janez Zdešar: SPOMINI NA TEŽKE DNI
18. Franc Cerar: OD PARTIZANA DO ZLATOMAŠNIKA
19. Lojze Kozar ml.: MUČENEC OB MURI
20. Vinko Šega: DANO TISTO URO
21. Marko Kremžar: ČASI TESNOBE IN UPANJA
22. Jelka Dolinar: BRAZDE MOJEGA ŽIVLJENJA
23. Ivan Korošec: MOJA DOLINA
24. Janko Maček: KAKO SE JE ZAČELO